

چهل سخن حکمت آمیز از رسول اعظم (ص)

۱- فضیلت دانش طلبی.

من سلک طریقاً یطلب فیہ علماً سلک الله به طریقاً الی الجنة ... و فضل العالم علی العابد
کفضل القمر علی سائر النجوم الیله البدر.
(۱) هر که راهی رود که در آن دانشی جوید ، خداوند او را به راهی که به سوی بهشت است ببرد
، و برتری عالم بر عابد مانند برتری ماه در شب چهارده بر دیگرستارگان است .
ستارگان است .

۲- دین یابی ایرانیان.

لو کان الدین عند الثریا لذهب به رجل من فارس - او قال - من ابناء فارس حتی یتناوله ، (۲) اگر
دین به ستاره ثریا رسد ، هر آینه مردی از سرزمین پارس - یا این که فرموده از فرزندان
فارس - به آن دست خواهند یازید.

۳- ایمان خواهی ایرانیان.

اذا نزلت علیه (ص) سوره الجمعه فلما قرا: و آخرین منهم لما یلحقوا بهم .
(۳) قال رجل من هولاء یا رسول الله ؟ فلم یراجعه النبی (ص) حتی سئل مره او مرتین او ثلاثاً.
قال و فینا سلمان الفارسی قال فوضع النبی یده علی سلمان ثم قال : لو کان الایمان عند
الثریا لنا له رجال من هولاء.
(۴) وقتی که سوره جمعه بر پیامبر اکرم (ص) نازل گردید و آن حضرت آیه و آخرین منهم
لما یلحقوا بهم را خواند.
مردی گفت : ای پیامبر خدا مراد این آیه چه کسانی است ؟ رسول خدا به او چیزی نگفت تا
این که آن شخص یک بار ، دوبار ، یا سه بار سوال کرد.
راوی میگوید: سلمان فارسی در میان ما بود که پیامبر اکرم (ص) دستش را روی دوش او نهاد،
سپس فرمود: اگر ایمان به ستاره ثریا برسد هر آینه مردانی از سرزمین این مرد به آن دست
خواهند یافت .

۴- مشمولان شفاعت.

اربعه انا الشفيع لهم يوم القيمه ::

- ۱- معین اهل بیته .
- ۲- والقاضی لهم حوائجهم عند ما اضطروا الیه .
- ۳- والمحب لهم بقلبه و لسانه .
- ۴- والدافع عنهم بیده .
- (۵) چهار دسته اند که من روز قیام شفیع آنها هستم ::
- ۱- یاری دهنده اهل بیتم , ۲- برآورنده حاجات اهل بیتم به هنگام اضطرار و ناچاری , ۳- دوستدار اهل بیتم به قلب و زبان , ۴- و دفاع کننده از اهل بیتم با دست و عمل .

۵- ملاک پذیرش اعمال.

لا یقبل قول الا بعمل و لا یقبل قول و لا عمل الا بنیه و لا یقبل قول و لا عمل و لا نیه الا باصابه السنه .

(۶) نزد خداوند سخنی پذیرفته نمیشود مگر آن که همراه با عمل باشد , و سخن و عملی پذیرفته نمیشود مگر آن که همراه با نیت خالص باشد .
و سخن و عمل و نیتی پذیرفته نمیشود مگر آن که مطابق سنت باشد.

۶- صفات بهشتی.

الا خبر کم بمن تحرم علیه النارغدا؟ قیل بلی یا رسول الله .
فقال : الهین القریب اللین السهل .
(۷) آیا کسی را که فردای قیامت , آتش بر او حرام است به شما معرفی نکنم ؟ گفتند: آری , ای پیامبر خدا.
فرمود: کسی که متین , خونگرم , نرمخو و آسانگیر باشد.

۷- نشانه های ستمکار.

علامه الظالم اربعه : یظلم من فوقه بالمعصیه و یملک من دونه بالغلبه و یبغض الحق و یظهر الظلم .
(۸) نشانه ظالم چهار چیز است : ۱- با نافرمانی به مافوقش ستم میکند, ۲- به زیر دستش با غلبه فرمانروایی میکند, ۳- حق را دشمن میدارد, ۴- و ستم را آشکار میکند.

۸- شعبه های علوم دین.

انما العلم ثلاثه : آیه محکمه او فریضه عادلّه او سنه قائمه و ما خلاهن فهوفضل .
(۹) همانا علم دین سه چیز است , و غیر از اینها فضل است : ۱- آیه محکمه (که منظور از آن علم و اصول عقائد است), ۲- فریضه عادلّه (که منظور از آن علم اخلاق است), ۳- و سنت قائمه (که منظور از آن علم احکام شریعت است).

۹- فتوای نااهل.

من افتی الناس بغير علم ... فقد هلك و اهلك .
(۱۰) کسی که بدون صلاحیت علمی برای مردم فتوا دهد, خود را هلاک ساخته و دیگران را نیز به هلاکت انداخته است .

۱۰- روزه واقعی.

الصائم فی عباده و ان کان فی فراشه ما لم یغتب مسلما.
(۱۱) روزه دار - مادامی که غیبت مسلمانی را نکرده باشد - همواره در عبادت است , اگر چه در رختخواب خود باشد.

۱۱- فضیلت رمضان.

شهر رمضان شهر الله عزوجل و هو شهر یضاعف فیہ الحسنات و یمحو فیہ السيئات و هو شهر البرکه و هو شهر الانابه و هو شهر التوبه و هو شهر المغفره و هو شهر العتق من النار والفوز بالجنه , الا فاجتنبوا فیہ کل حرام و اکثروا فیہ من تلاوه القران... (۱۲) ماه رمضان ماه خداوند عزیز و جلیل است , و آن ماهی است که در آن نیکیها دوچندان و بدیها محو میشود, ماه برکت و ماه بازگشت به خدا و توبه از گناه و ماه آمرزش و ماه آزادی از آتش دوزخ و کامیابی به بهشت است .

آگاه باشید در آن ماه از هر حرامی پرهیزید و قرآن را زیاد بخوانید.

۱۲- نشانه ای شکیبا.

علامه الصابر فی ثلاث : اولها ان لایکسل و الثانیه ان لایضجر, والثالثه ان لایشکو من ربه عزوجل , لانه اذا کسل فقد ضیغ الحق , واذا ضجر لم یود الشکر, واذا شکی من ربه عزوجل

فقدعصاه .

(۱۳) علامت صابر در سه چیز است : اول : آن که کسل نشود، دوم : آن که آزرده خاطر نگردد، سوم آن که از خداوند عزوجل شکوه نکند، زیرا وقتی که کسل شود، حق را ضایع میکند، و چون آزرده خاطر گردد شکر را به جا نمیآورد، و چون از پروردگارش شکایت کند در واقع او را نافرمانی نموده است .

۱۳- بدترین جهنمی.

ان اهل النار لیتاذون من ریح العالم التارک لعلمه و ان اشد اهل النار ندامه و حسره رجل دعا عبدا الی الله فاستجاب له و قبل منه فاطاع الله فادخله الله الجنة و ادخل الداعی النار بترکه علمه .
(۱۴) همانا اهل جهنم از بوی گند عالمی که به علمش عمل نکرده رنج میبرند، و از اهل دوزخ پشیمانی و حسرت آن کس سخت تر است که در دنیا بنده ای را به سوی خدا خوانده و او پذیرفته و خدا اطاعت کرده و خداوند او را به بهشت در آورده ولی خود دعوت کننده را به سبب عمل نکردن به علمش به دوزخ انداخته است .

۱۴- عالمان دنیا طلب.

اوحی الله الی داود(ع) لاتجعل بینی و بینک عالما مفتونا بالدنیا فیصدک عن طریق محبتی فان اولئک قطاع طرق عبادی المریدین , ان ادنی ما انا صانع بهم ان انزع حلاوه مناجاتی عن قلوبهم .
(۱۵) خداوند به داود(ع) وحی فرمود که : میان من و خودت عالم فریفته دنیا را واسطه قرار مده که تو را از راه دوستیام بگرداند، زیرا که آنان ، راهزنان بندگان جویای مناند، همانا کمتر کاری که بایشان کنم این است که شیرینی مناجاتم راز دلشان برکنم .

۱۵- نتیجه یقین.

لو کنتم توقنون بخیر الاخره و شرهاکما توقنون بالدنیا لاثرتم طلب الاخره .
(۱۶) اگر شما مردم یقین به خیر و شر آخرت میداشتید، همان طور که یقین به دنیا دارید البته در آن صورت آخرت را انتخاب میکردید.

۱۶- نخستین پرسشهای قیامت.

لاتزول قدما عبد يوم القيمه حتى يسئل عن اربع : عن عمره فيما افناه , و عن شبابه فيما ابلاه , و عن ماله من اين اكتسبه و فيما انفقه و عن جينا اهل البيت .
(۱۷) هيچ بنده ای در روز قیامت قدم از قدم بر نمیدارد تا از این چهار چیز از او پرسیده شود: ۱- از عمرش که در چه راهی آن را فانی نموده , ۲- و از جوانی اش که در چه کاری فرسوده اش ساخته , ۳- و از مالش که از کجابه دست آورده و در چه راهی صرف نموده , ۴- و از دوستی ما اهل بیت .

۱۷- محکم کاری.

ولكن الله يحب عبدا اذا عمل عملا احكمه .
(۱۸) پیامبر اکرم (ص) وقتی که با دقت قبر سعد بن معاذ را پوشاند فرمود: میدانم که قبر سرانجام فرو میریزد و نظم آن بهم میخورد, ولی خداوند بنده ای را دوست میدارد که چون به کاری پردازد آن را محکم و استوار انجام دهد.

۱۸- مرگ , بیداری بزرگ.

الناس نیام اذا ماتوا انتبهوا.
(۱۹) مردم در خواب اند وقتی که بمیرند , بیدار میشوند.

۱۹- ثواب اعمال کارساز.

سبعه اسباب یکسب للعبد ثوابها بعد وفاته : رجل غرس نخلا او حفر بئرا او اجری نهرا او بنی مسجدا او کتب مصحفا او ورث علما او خلف ولدا صالحا يستغفر له بعد وفاته .
(۲۰) هفت چیز است که اگر کسی یکی از آنها را انجام داده باشد, پس از مرگش پاداش آن هفت چیز به او میرسد:
۱- کسی که نخلی را نشانده باشد (درخت مثمیری را غرس کرده باشد).
۲- یا چاهی را کنده باشد.
۳- یا نهری را جاری ساخته باشد.
۴- یا مسجدی را بنا نموده باشد.
۵- یا قرآنی نوشته باشد.
۶- یا علمی را از خود بر جای نهاده باشد.

۷- یا فرزند صالحی را باقی گذاشته باشد که برای او استغفار نماید.

۲۰- سعادت‌مندان.

طوبی لمن منعه عیبه عن عیوب المومنین من اخوانه طوبی لمن انفق القصد وبذل الفضل و امسک قوله عن الفضول و قبیح الفعل, (۲۱) خوشا به حال کسی که عییش او را از عیوب برادران مومنش باز دارد, خوشا به حال کسی که در خرج کردن میانه روی کند و زیاده از خرج رابخشد و از سخنان زائد و زشت خودداری ورزد.

۲۱- دوستی آل محمد.

من مات علی حب آل محمد مات شهیدا.
الا و من مات علی حب آل محمد مات مغفورا له .
الا و من مات علی حب آل محمد مات تائبا.
الا و من مات علی حب آل محمد مات مومنا مستکمل الایمان .
الا و من مات علی بغض آل محمد جاء يوم القیمه مکتوب بین عینیه مایوس من رحمه الله .
الا و من مات علی بغض آل محمد لم یشم رائحه الجنة .
(۲۲) کسی که با دوستی آل محمد (ص) بمیرد شهید مرده است .
آگاه باشید کسی که با دوستی آل محمد (ص) بمیرد آمرزیده مرده است .
آگاه باشید کسی که با دوستی آل محمد (ص) بمیرد .
توبه کار مرده است .
آگاه باشید کسی که با دوستی آل محمد (ص) بمیرد , با ایمان کامل مرده است .
آگاه باشید کسی که با دشمنی آل محمد (ص) بمیرد , در حالی به صحرای قیامت می‌آید که بر پیشانی اش نوشته شده : نا امید از رحمت خدا.
آگاه باشید کسی که با دشمنی آل محمد (ص) بمیرد, بوی بهشت به وی نمیرسد .

۲۲- سزای زن و مرد همسر آزار.

ایما امراه اذت زوجها بلسانها لمیقبل الله منها صرفا و لاعدلا ولاحسنه من عملهاحتی ترضیه و ان صامت نهارها قامت لیلهاو کانت اول من یرد النار و کذلک الرجل اذا کان لها ظالما, (۲۳) هر زنی که شوهر خود را با زبان بیازارد خداوند هیچ جبران و عوض و نیکی از کارش را نمیپذیرد تا او را

راضی کند، اگر چه روزش را روزه بگیرد و شبش را به عبادت بگذراند و چنین زنی اول کسی است که داخل جهنم خواهد شد و همچنین است اگر مرد به زنش ستم روا دارد.

۲۳- سزای زن ناسازگار با شوهر.

ایما امراه لمترفق بزوجهها و حملته علی ما لایقدر علیه و ما لایطیق لمتقبل منها حسنه و تلقی الله و هو ملیها غضبان، (۲۴) هرزنی که با شوهر خود مدارا ننماید و او را به کاری وادرا سازد که قدرت و طاقت آن را ندارد، از او کاری نیکی قبول نمیشود و در روز قیامت، خدا رادرحالتی ملاقات خواهد کرد که بر روی خشمگین باشد.

۲۴- نخستین رسیدگی در قیامت.

اول ما یقضی یوم القیمه الدماء. (۲۵) اولین کاری که در روز قیامت به آن رسیدگی میشود خونهای به ناحق ریخته شده است.

۲۵- بیرحمی و ترحم.

اطلعت لیلہ اسری علی النار فرایت امراه تعذب فسئلت عنها فقیل انها ربطت هره و لم تطعمها و لم تسقها و لم تدعها تاکل من خشاش الارض حتی ماتت فعذبها بذلک و اطلعت علی الجنه فرایت امراه مومسه یعنی زانیه فسئلت عنها فقیل انها مرت بکلب یلهث من العطش فارسلت ازارها فی بئر فعصرتہ فی حلقه حتی روی فغفر الله لها. (۲۶) در شب معراج از دوزخ آگاهی یافتم، زنی را دیدم که در عذاب است، از گناهش سوال کردم.

پاسخ داده شد که او گربه ای رامحکم بست، درحالی که نه به آن حیوان خوراکی داده و نه آبی نوشاند و آزادش هم نکرد تا خود در روی زمین چیزی را بیابد و بخورد و با این حال مانند تا مرد.

خداوند این زن را به خاطر آن گناه عذاب کرده است.

و از بهشت آگاهی یافتم، زن آلوده حامنی را دیدم و از وضعش سوال کردم.

پاسخ داده شد این زن به سگی گذر کرد، در حالی که از عطش و زبانش را از دهان بیرون آورده بود، او پارچه پیرهنش را در چاهی فرود برد، پس آن پارچه را در حلقوم سگ فشرد تا آن حیوان سیراب شد خداوندگناه آن زن را به خاطر این کار بخشید.

۲۶- عدم پذیرش اعمال ناخالص.

اذا كان يوم القيمة نادى مناد يسمع اهل الجمع اين الذين كانوا يعبدون الناس قوموا خذوا اجوركم ممن عملتم له فانى لا اقبل عملا خالطه شىء من الدنيا واهلها.

(۲۷) چون روز قیامت فرا رسد، ندا دهنده ای ندا دهد که همه مردم می شنوند گوید: کجایند آنکه مردم را میپرستیدند؟ (۲۸) برخیزید و پاداشتان را از کسی که برای او کار کردید بگیرید چون من عملی را که چیزی از دنیا و اهل دنیا با آن مخلوط شده باشد، قبول نمیکنم.

۲۷- دنیا طلبی، عنصر حبط اعمال.

ليجئن اقوام يوم القيمة واعمالهم كجبال تهامة فيومر بهم الى النار قالوا يا رسول الله مصلين؟ قال نعم يصلون و يصومون و ياخذون هنا من الليل فاذا عرض لهم شىء من الدنيا و ثبوا عيله.

(۲۹) در روز قیامت گروهی را برای محاسبه میآورند که اعمال نیک آنان مانند کوههای تهامه بر روی هم انباشته است اما فرمان میرسد که به آتش برده شوند صحابه گفتند: یا رسول الله آیا اینان نماز میخواندند؟ فرمود: بلی نماز میخواندند و روزه میگرفتند و قسمتی از شب را در عبادت به سر میبردند اما همین که چیزی از دنیا به آنها عرضه میشد، پرش و جهشمیکردند تا خود را به آن برسانند.

۲۸- با هر که ای با اوستی.

المرء مع من احب (۳۰).

آدمی (در قیامت) با کسی است که او را دوست دارد.

۲۹- دوستی اهل بیت.

من سره ان يحيى حياتى و يموت مماتى و يسكن جنه عدن غرسها ربي فليوال عليا من بعدى و ليوال وليه و ليقتد بالائمة من بعدى فانهم عترتى و خلقوا من طينتى رزقوا فهما و علما و ويل للمكذبين بفضلهم من امتى القاطعين فيهم ضلتي لا انالهم الله شفاعتى.

(۳۱) هر کس دوست داشته باشد که چون من زندگی کند و چون من بمیرد و در باغ بهشتی که پروردگارم پرورده جای بگیرد.

باید بعد از من علی را، و دوست او را دوست بدارد و به پیشوایان بعد از من اقتدا کند که آنان عترت

من هستند و از طینتم آفریده شده اند و از درک و دانش برخوردار گردیده اند و وای بر آن گروه از امت من که برتری آنان را انکار کنند و پیوندشان را با من قطع نمایند که خداوند شفاعت مرا شامل حال آنان نخواهد کرد.

۳۰- ولایت علی (ع) شرط قبولی اعمال.

فو الذی بعثنی بالحق نبیا لو جاء احدکم یوم القیامه باعمال کماثال الجبال ولم یجىء بولایه علی بن ابیطالب لاکبه الله عزوجل فی النار .
(۳۲) سوگند به خدایی که مرا به حق برانگیخته اگر یکی از شما در روز قیامت با اعمالی همانند کوهها بیاید.
اما فاقد ولایت وقبول حاکمیت علی بن ابیطالب باشد، خداوند او را به رو در آتش افکند.

۳۱- پاداش مریض.

اذا مرض المسلم كتب الله له کاحسن ما کان یعمل فی صحته و تساقطت ذنوبه کما یساقط ورق الشجر.
(۳۳) وقتی که مسلمان بیمار شود، خداوند همانند بهترین حسناتی که در حال سلامت انجام میداده در نامه عملش مینویسد و گناهانش همچون برگ درخت فرو میریزد.

۳۲- مسئولیت مسلمانی.

من اصبح لایهتم بامور المسلمین فلیس منهم و من سمع رجلا ینادی یا للمسلمین فلم یجبه فلیس بمسلم .
(۳۴) هر که صبح کند و به امور مسلمین همت نگمارد ، از آنها نیست ؛ و هر کس بشنود که شخصی فریاد میزند: ((ای مسلمانها به فریادم برسید)) ولی جوابش نگوید، مسلمان نیست .

۳۳- پیوستگی ایرانیان با اهل بیت علیهم السلام.

قالت الرسول من الفرس لرسول الله (ص) الی من نحن یا رسول الله ؟ قال انتم مناو الینا اهل البیت .
(۳۵) فرستادگان باذان ، پادشاه یمن ، تحت الحمایه ایران که اصالتا ایرانی بودند به حضور پیامبر اکرم (ص) آمدند و گفتند: ای رسول خدا: سرانجام ما فارسیان به نزد چه کسی خواهد بود؟ حضرت

فرمود: شما فارسیان از ما هستید و سرانجامتان به سوی ما و خاندان ما خواهد بود.
قال ابن هشام : فبلغنی عن الزهري انه قال : فمن ثم قال رسول الله : سلمان منا اهل البيت .
ابن هشام از قول زهري گوید: و از همین جا بود که پیامبر فرمود: سلمان از اهل بیت ماست .

۳۴- خیانت بزرگ.

من تقدم على المسلمين و هو یری ان فیهم من هو افضل منه فقد خان الله و رسوله و المسلمین .
(۳۶) کسی که بر مسلمانان پیشی گیرد, در حالی که میداند در میان آنها کسی افضل و بهتر از او وجود دارد, چنین کسی به خدا و رسولش و همه مسلمانان خیانت کرده است .

۳۵- ارزش هدایت.

لان یهدی الله بك رجلا واحدا خیر لك مما طلعت علیه الشمس .
(۳۷) پیامبر اکرم (ص) خطاب به حضرت علی (ع) فرمود: هدایت نمودن خداوند فردی را به وسیله تو از آنچه آفتاب بر آن بتابد برای توبهتر و ارزنده تر است .

۳۶- مردمان آخرالزمان.

یاتی علی الناس زمان تخبث فیہ سرائرهم و تحسن فیہ علانیتهم طمعا من الدنیا, لا یریدون به ما عند ربهم , یکون دینهم ریاء لا یخالطهم خوف , یعمهم الله بعقاب فیدعونه دعاء الغریق فلا یرستجیب لهم .

(۳۸) زمانی بر مردم فرا می رسد که برای طمع در دنیا, باطنشان پلید و ظاهرشان زیباباشد, علاقه ای به آنچه نزد پروردگارشان است نشان ندهند, دین آنها ریاء شود و خوفی (از خدا) در دلشان آمیخته نشود, خداوند همه آنها را به عذاب سختی گرفتار کند, پس مانند دعایشخص غریق دعا کنند, ولی دعایشان را اجابت نکند.

۳۷- راستگو ترین صحابه.

ما اظلت الخضراء و لا اقلت الغبراء من ذی لهجه اصدق من ابیذر.
(۳۹) آسمان سایه نینداخته و زمین در بر نگرفته , صاحب سخنی راستگوتر از ابوذر را.

۳۸- پرسش از عالمان و همنشینی بافقیران.

سائلوا العلماء و خاطبوا الحكماء و جالسوا الفقراء.
(۴۰) از دانشمندان پرسید و با فرزندان سخن بگویند و با فقیران بنشینید.

۳۹- دستبوسی نه.

هذا تفعله الاعاجم بملوكها و لست بملك انما انا رجل منكم .
(۴۱) مردی خواست تا بر دست رسول خدا (ص) بوسه زند، پیامبر دست خود را کشید و فرمود:
این کاری است که عجمها با پادشاهان خود میکنند و من شاه نیستم ، من مردی از خودتان هستم .

۴۰- مهربانی با هموعان.

ما آمن بی من بات شعبان و جاره جئع و ما من اهل قریه بیبت و فیهم جائع لاینظر الله الیهم
یوم القیمه .
(۴۲) به من ایمان نیاورده کسی که سیر بخوابد و همسایه اش گرسنه باشد، و اهل یک آبادی
که شب را بگذرانند و در میان ایشان گرسنه ای باشد، خداوند در روز قیامت به آنها نظر رحمت
نیفکند.

پی نوشتها:

- ۱- اصول کافی ، ج ۱ ، ص ۴۲.
- ۲- صحیح مسلم ، ص ۴ ، ۱۹۷۲ ، کتاب فضائل الصحابه ، حدیث ۲۳۰ ، و همان ، ج ۲ ، ص ۴۱۷ چاپ بولاق ، ۳- سوره جمعه ، آیه ۳.
- ۴- صحیح مسلم ، ج ۴ ، ص ۱۹۷۲ ، کتاب فضائل الصحابه .
- ۵- خصال صدوق ، باب اربعه ، ص ۲۱۵ ، حدیث ۱.
- ۶- بحار الانوار ج ۲ ، ص ۱۷۴.
- ۷- ثواب الاعمال ص ۳۸۱.
- ۸- تحف العقول .
ص ۲۱۰.
- ۹- اصول کافی ، ج ۱ ، ص ۳۷۰.

- ۱۰- اصول کافی , ج ۱, ص ۵۴.
- ۱۱- تهذیب الاحکام , ج ۴, ص ۱۹۰.
- ۱۲- بحار الانوار, ج ۹۶, ص ۳۴۰.
- ۱۳- همان , ج ۷۱, ص ۸۶.
- ۱۴- اصول کافی , ج ۱, ص ۵۵.
- ۱۵- همان , ج ۱, ص ۵۸.
- ۱۶- تنبیه الخواطر و نزهه النواظر(معروف به مجموعه ورام) , ج ۱, ص ۱۳۴.
- ۱۷- خصال صدوق ص ۲۵۳, و مشکاه الانوار , ص ۱۷۱.
- ۱۸- امالی صدوق , ص ۲۳۱.
- ۱۹- لئالی الاخبار, ص ۳۸۶.
- ۲۰- مجموعه ورام , ج ۲, ص ۱۱۰.
- ۲۱- روضه کافی , ص ۲۴۸.
- ۲۲- تفسیر کشف زمخشری , ج ۳, ص ۴۶۷.
- ۲۳- امالی شیخ صدوق , ص ۲۵۷.
- ۲۴- همان , ص ۲۸۵.
- ۲۵- سفینه البحار, ماده قتل , ج ۲, ص ۴۰۷.
- ۲۶- جواهر الکلام , ج ۳۱, ص ۳۵۹.
- ۲۷- مشکات الانوار, ص ۳۱۲.
- ۲۸- یعنی برای چشم مردم وخوشایند آنان کار میکرده اند.
- ۲۹- لئالی الاخبار, ص ۴۶۵.
- ۳۰- سفینه البحار ماده حبیب , ص ۲۰۱.
- ۳۱- حلیه الاولیاء, ج ۱, ص ۸۶.
- ۳۲- امالی شیخ طوسی , ج ۱, ص ۳۱۴.
- ۳۳- مکارم الاخلاق , ص ۱۹۵.
- ۳۴- اصول کافی , ج ۳, ص ۲۹۳.
- ۳۵- سیره ابن هشام , ج ۱, ص ۷۲.
- ۳۶- الغدیر, ج ۸, ص ۲۹۱.
- ۳۷- شرح نهج البلاغه ابن ابی احدید, ج ۱, ص ۳۴۲.
- ۳۸- اصول کافی , ج ۳, ص ۴۰۴.

- ۳۹- الغدير، ج ۸، ص ۹۷، و شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۲، ص ۳۵۴.
- ۴۰- تحف العقول، ص ۴۱.
- ۴۱- خیانت در گزارش تاریخ، ج ۳، ص ۲۷۱.
- ۴۲- اصول کافی، ج ۴، ص ۴۹۳.